

Erivajadustega laste õppetöö korraldus haridustöötajate streigi ajal

Lühiküsitluse kokkuvõte

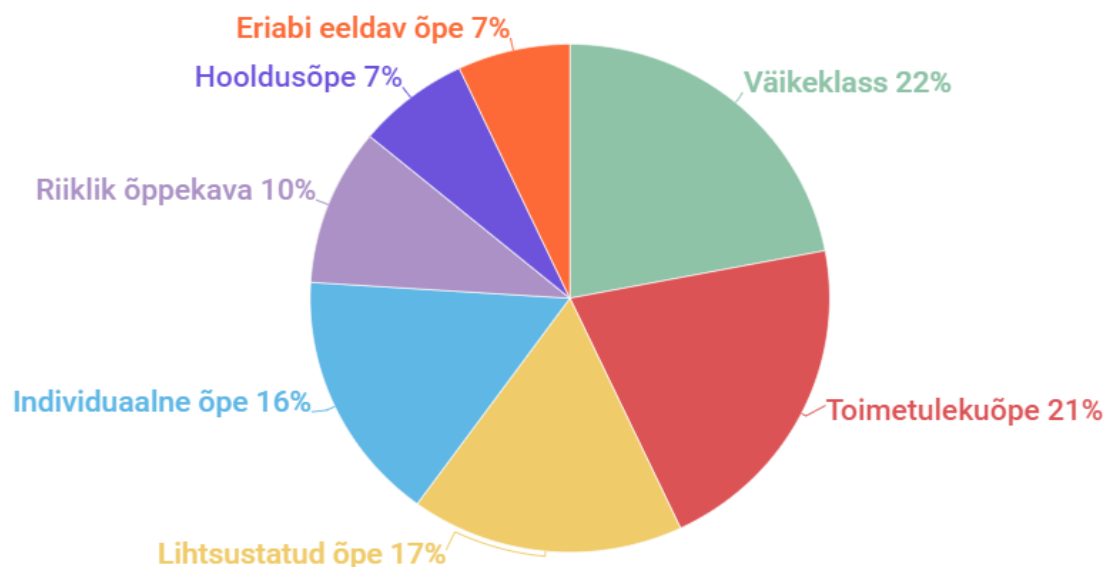
Sissejuhatus

Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda) viis 2024.a veebruaris läbi lühiküsitluse hariduslike erivajadustega (HEV) õppijatele suunatud õppeasutuste, kohalike omavalitsuste (KOV) esindajate ja lapsevanemate seas, et kaardistada erivajadustega laste õppetöö korraldust haridustöötajate streigi ajal perioodil 22.-30.01.2024. Küsitluse eesmärk oli saada ülevaade streigiaegset õppetöö korraldusest erinevate osapoolte vaatest ja teha ettepanekuid edaspidiste sarnaste olukordade sujuvaks korralduseks. Koostasime kolm erinevat küsitluse versiooni – koolidele, KOV-dele ja lapsevanematele.

HEV õppeasutustele saatsime küsitluse meili teel, lapsevanematele jagati küsitluse infot EPIKoja kodulehel ja sotsiaalmeedias, erinevates puuetega laste vanemaid koondavates Facebooki gruppides ning EPIKoja võrgustiku kaudu. KOV-dele saadeti küsimustik Eesti Linnade ja Valdade Liidu kaudu.

Küsimustikule vastas 21 HEV õppeasutust 38st, 45 KOV esindajat 79st ja 124 lapsevanemat, kelle laps õpib kas erikoolis või tavakoolis kohandatud õppe vormis (väikeklass, individuaalõpe, lihtsustatud õppe erinevad vormid vm).

Küsitlus saadeti vaid HEV suunitlusega õppeasutustele, kuigi hariduslike erivajadustega õpilasi õpib ka tavakoolides.

Joonis 1. Õpilaste protsentuaalne jaotuvus õppevormi alusel¹

¹Kuna lapsevanemad said ise küsimustikku täites õppevormi lisada, on võimalik mõningane ebamäärasus õppe alusel jaotuvuse osas, nt individuaalne õpe võib sisalduda ka lihtsustatud õppe osas, riiklik õppekava võib tähendada ka näiteks toimetulekuõpet.

Oleme väga tänulikud kõigile, kes küsimustikule vastasid ning seda jagada aitasid.

Andmetele tuginedes tegime kokkuvõtte, mis on jaotatud küsimuste sisust lähtudes temaatilisteks plokkideks. Tulemuste ilmestamiseks on toodud joonised ja tsitaadid.

I Alternatiivid tavaõppele

52% haridusasutusest vastas, et haridustöötajate streigi ajal toimus tavapärase õppetöö, 29% koolides toimus õppetöö osaliselt, st et kõik töötajad ei streikinud. Koolides, kus õppetööd ei toimunud üldse või toimus vaid osaliselt, pakuti 2/3 koolidest selle asemel lastele hoiuvõimalust või asendati streikivate õpetajate tunnid ning 1/3 streigis osalenud koolidest vastas, et alternatiivseid tegevusi kojujäämise asemel ei pakutud. Üks kool oli streigi tõttu suletud ühel streigi päeval.

Neis 48%-s koolides, kus tavapärasest õppetegevust ei toimunud, pakuti 2/3 juhtudel erinevaid arendavaid tegevusi, mida viisid läbi abiõpetajad, tugispetsialistid või raamatukogu töötajad. Streigis osalenud koolidest kolmandik vastas, et alternatiivseid lahendusi streigi ajal ei pakutud.

38% koolidest, kus õppetöö oli streigi ajal ümber korraldatud, pakuti asendustegevustena liikumis- ja muusikategevusi, meisterdamist/ joonistamist, küpsetamist, ristsõnade ja sudokude lahendamist, raamatute (ette)lugemist ja kuulamist, võõrkeelega õpet välisvabatahtliku eestvedamisel ning muid ühiseid tegevusi, nagu filmide vaatamine või lauamängude mängimine.

Küsitlusele vastanud 45-st omavalitsusest 16% võimaldas streigi ajal tavapärasest suuremas mahus tugisõu teenust ja ühel juhul mainiti pakutud võimalusena lapsevanemate nõustamist või lastele võimalust osaleda noortekeskuste tegevustes. 80% vastanud KOV-dest haridustöötajate streigiga kaasnenud probleeme ei tunnetanud, kuna pooltes erivajadustega õppijatele mõeldud koolides toimus tavapärase õppetöö või koolid lahendasid ajutised streigiaegsed muudatused iseseisvalt, sh kaasati vajadusel lisatööjõudu ning omavalitsustelt õppetöö ümberkorraldamise teemal abi ei palutud.

Tsitaate KOV-de vastustest:

„Erilised lapsed vajavad turvalist keskkonda, struktureeritud lähenemist ja kindlaid rutiine, mida püüdsime tagada.”

“Esinesid tagasilöögid laste puhul, kes käisid tavakoolis ja olid sagedased koolikohustuste mittetäitmised. Peale streiki oli neid raske uuesti kooli saada.”

“Küsitati, kas ja kuidas õppetöö toimub, kuidas on korraldatud koolitransport ja toitlustamine.”

Tsitaate lapsevanematelt:

“Laps puudus koolist vaid esimesel streigipäeval. Edasised päevad oli laps koolis ja toimusid tunnid vastavalt sellele, mis aineõpetajad streikisid. Tehti asendustunde ja järeleaitamistunde. Üldiselt oli väga mõistlikult lahendatud see periood.”

“Alternatiive ei pakutud, kooli ruumidesse oli keelatud minna, kodutöid ei antud.”

“Kui tõesti polnud last kuhugi panna, siis oleks olnud koolis võimalus olla, kuid autistlikule lapsele ei sobi muudatused igapäev ja tund, seega see tegelikult ei olnud võimalus.”

“Anti varakult teada, et võimalusel jätta laps koju aga kui tõesti muud varianti ei ole, siis leitakse lahendus. Ei tea, mis see lahendus oli kuna minul vaatas last vanaema. Tundsin survet laps koju jätta.”

Koolide vastuseid:

“Erinevad arendavad tegevused, mida viisid läbi abiõpetajad, tugispetsialistid, raamatukogu.

Avatud oli õpilaskodu.”

“Alternatiivseid lahendusi ei pakutud.”

“Vanematelt küsiti, kas on võimalus laps koju jätta.”

- Õppeasutustest, kus õppetööd streigi tõttu kas üldse või osaliselt ei toimunud, (vastanud koolidest 48%), 1/3 ei pakkunud õpilastele ja nende peredele ka alternatiivseid lahendusi.
- 2/3 streigis osalenud koolidest pakkus õppetöö asemel lastehoidu või muid organiseeritud tegevusi.
- 80% KOV-e vastas, et lapsevanemad nende poole streigiga seotud küsimustes ei pöördunud ning omavalitsustel ei tekkinud seetõttu vajadust alternatiivseid lahendusi pakkuda.
- Tavapärasest erinev õppetöö korraldus mõjutas nii tava- kui erikoolide õpilasi.

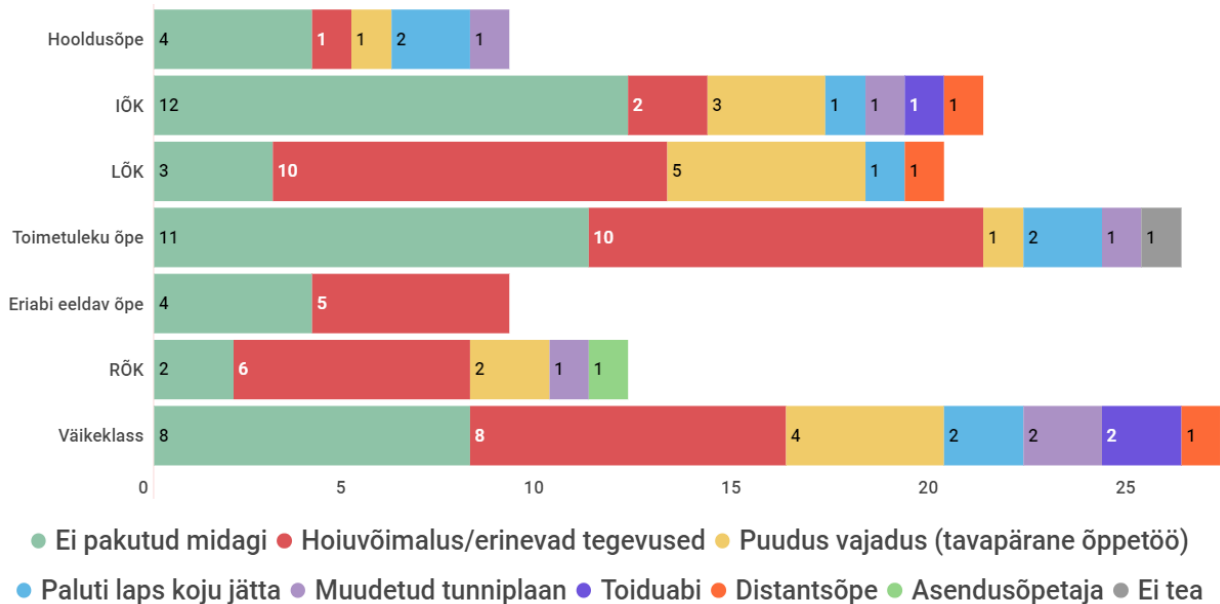
II Alternatiivid kojujäämise asemel

Sarnaselt koolidega uurisime lapsevanematelt, milliseid alternatiivseid võimalusi neile koolid lapse koju jäämise asemel pakkusid.

Vastuste analüüs näitas erinevaid lähenemisi erivajadusega laste õppetöö korraldamisel õpetajate streigi ajal. Kolmandikul streigis osalenud koolidest ei olnud lastele ja peredele pakkuda sobivaid lahendusi streigiaegse õppetöö korraldamiseks.

43% streigis osalenud koolidest pakkusid lastele koolis hoiuvõimalust, kuid õppetöö asendati alternatiivsete tegevustega nagu filmide vaatamine, mängud või lastehoid. Üksikjuhtudel viidi läbi distantsõpet või anti kodutöid.

Laekunud vastustest joonistub välja vajadus arvestada õpilaste individuaalsete eripäradega streigiaegse õppetöö korraldamisel.

Joonis 2. Õppeasutuse poolt lastele streigi ajaks koju jäämise asemel pakutud alternatiivide arv lapsevanemate hinnangul

Uuringu analüüs näitab, et:

- 35% õppeasutustest ei pakkunud kojujäämise asemel õpilastele alternatiivseid tegevusi
- 34% koolidest pakkus hoiuteenust
- 13% juhtudest puudus vajadus alternatiivsete tegevuste järgi, kuna toimus tavapärase õppetöö.

Lisaks toodi välja ka tavalisest erineva tunniplaani rakendamist, asendusõpetajate kasutamist, distantsõppe ja toiduabi korraldamist streigi ajal. 6% vanematest nimetas kooli poolset palvet lapsed streigi ajaks koju jätta. Tuleb arvestada, et küsitlusele vastanud koolid olid kõik HEV-õppeasutused, kuid vastanud lapsevanemate hulgas oli ka neid, kelle haridusliku erivajadusega laps õpib tavakoolis. Vanemate vastustest selgus, et tavakoolides alternatiivseid lahendusi õpilastele pigem ei pakutud, küll aga andsid mõned koolid koduseid ülesandeid iseseisvaks lahendamiseks. Sellest saab järeldada, et streigiaegne õppetöö võis olla tava- ja erikoolides erinevalt korraldatud.

Vastuseid KOV-de vaatest:

“Teema puudutas eelkõige tavakoolis õppivaid erivajadusega lapsi. Ei vajatud lapsehoidu või tugisikut, vaid kurdeti muret laste õppimise üle õhtul peale vanemate tööpäeva ja laste järelvalve üle päeval.”

“Streik puudutas eelkõige neid erivajadusega lapsi, kes käivad tavakoolis. Vanemad pöördusid eelkõige info jagamiseks, et neil on raske - õhtul vaja koolipäev kodus järgi teha, laps kodus ilma järelvalveta.”

“Erivajadustega lastel oli võimalus ka kooli ruumides viibida. Kool küsis eelnevalt infot vanematelt, et kes ei saa koju jääda ja tulevad kooli. Kool korraldas nende laste järelvalve, toitlustuse ja tegevused.”

Koolide vaade:

“Alternatiivsed ühistegevused streigi ajal olid võimalikud tänu piisava arvu abiõpetajate olemasolule. Samas streik venis pikaks just erivajadusega lapsi silmas pidades; lapsed muutusid ärevaks ja olid tavapärasest erineva olukorra tõttu ebakindlad.”

„Hoolimata toimunud streigist püüti tagada tavapäraselt turvaline keskkond, struktureeritud lähenemine ja kindlad rutiinid.“

„Õpilaste ja perede paremaks toimimiseks ning edasise rahuliku õppetöö tagamiseks loobuti streigist. Alternatiive oleks olnud keerukas korraldada.“

Lapsevanemate vastuseid:

„Midagi ei pakutud, õpetaja lihtsalt ei tulnud kohale. Ja eelnevalt ei teavitatud.“

“Ei pakutud, eeldati et laps jääb koju.”

“Kui tõesti polnud last kuhugi panna, siis oleks olnud koolis võimalus olla, kuid autistlikule lapsele ei sobi muudatused igapäev ja tund, seega see tegelikult ei olnud võimalus.”

- Kolmandik lapsevanemaid vastas, et lapse koju jätmisele ei pakkunud kool alternatiive.
- Kolmandik koolidest pakkus streigi ajal koolis asendustegevusi ja lastehoidu.
- Tavapärasest erinev õppetöö korraldus ja koolist koju jäämine tekitas probleeme ja stressi nii õpilaste kui nende pereliikmete seas.
- Koolide poolt oli lapsevanematele jagatav info oli u 40% juhtudest kas ebaselge või puudulik.

III Soovitused koduse õppetöö korraldamiseks

Küsimusele, kas ja millist nõu anti kooli poolt lähtuvalt lapse hariduslikust erivajadusest koduse õppetegevuse korraldamiseks, vastas streigi ajal täielikult või osaliselt suletud koolide lapsevanematest 43%, et lapse erivajadusest lähtuvaid nõuandeid ei jagatud. Küll aga anti osades koolides õpilastele koduseid ülesandeid, mida lapsed pidid iseseisvalt või pereliikmete abiga lahendama.

Lapsevanemate tsitaate:

„Ei saanud, kuna õpetaja ei mõista lapse eripära.“

„Mitte mingit nõu ei saanud. Kogu õppe maht tuli läbida iseseisvalt.“

„Ei pakutud. Õpetajad isegi ei vaevunud omalt poolt selgitama, miks nad streigivad. Oleks olnud viisakas ka omalt poolt selgitada, miks ka erivajadustega laste kooli õpetajad otsustasid hooldajatele lisakoormuse panna.“

„Puudulik info nii streikivate õpetajate kui toimuvate tundide/veebiõppe kohta; juhtkond ignoreeris vanemate küsimusi, õpetajad vastasid ülbelt või ei vastanud üldse, KOV-i haridusjuht valetas, et HEV lastele pakutakse õpet ja järelevalvet“

“Ei saanud mingit abi ega infot koolist. Samas ei üllatu, kool tihti jätab vanemad üksi ja infosulgu.”

“Koduülesanded olid jagatud; kuna kodus õppimine ei sobi absoluutselt, siis hiljem kooli naastes said lapsed ka tegemata tööde eest puudulikke hindeid.”

- Ligi pooled (43%) lapsevanematest ei saanud kooli poolt nõustamist ega soovitusi, kuidas kodus õppetööd korraldada.
- Kooliti koduste ülesannete andmine erines. Mõnes koolis ei antud streigi perioodil iseseisvaid ülesandeid ja mõnes koolis anti.
- Kõikidele õpilastele ei sobi harjumuspärasest erinevad lahendused ning seetõttu oli kodus õppetöö korraldamine keeruline.

IV Streigi mõju vanemate tööülesannete täitmisele

Analüüsisime antud küsimuse puhul nende 75 lapsevanema vastuseid, kelle laste koolis ei toimunud streigi ajal õppetööd ega pakutud ka hoiuvõimalust.

43% vastanud lapsevanemat ütles, et lapse õppetöö läbiviimine kodus ei mõjutanud nende tööülesannete täitmist oluliselt või üldse mitte. Selgitusena toodi välja, et ollakse harjunud kodus õppima või said nad streigi ajal kasutada teiste pereliikmete tuge. 21% vastanud vanematest ütles, et kodus õppimine tekitas stressi nii lapses kui pereliikmetes, 9% vanematest olid sunnitud võtma puhkusepäevad. 9% peredest otsis streigi ajaks lapsele hoidja ning 8% vastanuist leidsid, et kõige keerulisem oli korraldada kodust õppetööd. Lisaks nimetati mõjuna vajadust muuta päevakava või korraldada töö ümber. 3 vanemat vastasid, et nad on kodused ega tööta.

Lapsevanemate tsitaate:

„Kiirustasin, et oma töö ruttu ära teha ja minna koju lapse juurde, et ta ei peaks tervet päeva üksi olema.”

“Ei mõjutanud tööülesandeid, sest ma ei tööta, küll aga mõjutas õhkkonda kodus, sest laps oli infopuuduse tõttu ärev.”

“Üldjoones ei olekski mõjutanud, kuid kuna õppetöö ära jätmisest teavitati ette ainult üks päev, siis pidin kiirkorras leidma lapsehoidja ja maksma topelt tasu.”

“Kodukontoris on tähelepanu kindlasti hajutatud, sest tuleb tegelda ka erivajadusega lapsega.”

„Vanaema vaatas last, aga kuna vanaema on vanem inimene, siis laps veetis päevad nelja seina vahel.“

„Võtsin ise töölt puhkuse kui tuli ilmsiks õpetajate streik. Kooli poolt antud õppematerjalid ja juhised oleksid aidanud. Peale streiki pandi peale kella viit lastele õppimised – ebanormaalne“

„Antud streigiaeg ei muutnud midagi. Kogu pinge ja kohustus õppetöö osas on lapsevanema õlul.“

„Mõjutas oluliselt, kasutasime kõrvalist abi õppematerjalide läbimiseks.“

- Kui koolis ei toimunud streigi ajal osaliselt või üldse õppetööd, jäid lapsed valdavalt koju.
- Lapsevanematel oli pigem keeruline korraldada töötamist ja lapse õppetöö läbiviimist samaaegselt.
- Oli lapsevanemaid, kes olid sunnitud lapse koju jäämise tõttu võtma töölt vabad päevad.

V Tööandjate poolne paindlikkus

Küsimusele, kas tööandja võimaldas õpetajate streigi ajaks paindlikumad töövõimalused, vastas jaatavalt 40% lapsevanematest. Paindlikute lahendustena nimetati kodukontoris töötamise võimaldamist, töö või töögraafikute ümberkorraldamist, tööst vabade päevade andmist. Kui osad lapsevanaemad ütlesid, et töötavad igapäevaselt kodukontoris, siis mõned lapsevanemad tõid välja, et kodukontoris töötamine on erivajadusega lapse kõrvalt keeruline ja stressitekitav.

30% lapsevanematest vastas, et tööandja ei võimaldanud streigi ajaks paindlikumaid töövõimalusi, neist omakorda 19% tõi välja, et töö iseloom ei võimalda ümberkorraldusi (töötamine haiglas, kaupluses vm).

Lapsevanemate vastuseid:

“Jah, minu tööandja on mulle alati võimaldanud paindlikku tööaega seoses sellega, et peres on erivajadusega laps.”

“Jah, saime abikaasaga oma töögraafikuid muuta, et üks vanem oli hommikul ja teine õhtul kodus. Lisaks oli variant last tööle kaasa võtta.”

“Tööandja võimaldas töötada kodukontoris, kuid tulenevalt tööülesannetest ei olnud see alati võimalik. Samas töötada kodus puudega lapse kõrvalt, kes vajab abi, see ei ole töötamine. Puhkust ei võtnud, sest suve 2,5 kuud ja muud koolivaheajad tuleb ära katta ja isegi neid ei ole võimalik normpuhkusega ära katta. Tunnistan ausalt, mulle oli see periood väga raske ja praegugi ei ole sellest veel taastunud vaimselt.”

“Tööandja oli pisut mõistmatu ja nõudis täpsemat selgitust kodukontori vajaduse osas.”

“Olen iseenda tööandja, kuid tööd teha sel ajal tõesti ei saanud.”

- Lapsevanematel oli keeruline täita samaaegselt tööülesandeid, tegeleda erivajadusega lapsega ning aidata last õppetöös.
- Lapsevanemad muutsid töögraafikut ja võtsid töölt vabu päevi, et erivajadusega laps ei peaks üksi koju jääma.
- Enam kui kolmandik tööandjatest olid valmis pakkuma oma töötajatele koolide streigi ajaks paindlikumaid töötamise võimalusi.
- Ligikaudu kolmandikul lapsevanematest puudus võimalus enda tööd streigi ajal ümber korraldada.

Küsitluse kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et streigiaeagne õppetöö oli erivajadustega õpilastele korraldatud kooliti erinevalt.

Vastanud HEV suunitlusega koolidest:

- 52% ei liitunud haridustöötajate streigiga üldse, toimus tavapärane õppetegevus;
- 38% koolidest liitus streigiga osaliselt või kogu pedagoogilise personali ulatuses.

Lapsevanemate vastustest joonistus välja:

- 46% laste vanemate sõnul toimus õppetöö osaliselt või pakuti alternatiivseid tegevusi;
- 34% laste koolid oli streigi ajal suletud;
- 13% lastel toimus koolis tavapärane õppetöö;
- 7% laste koolid olid streigi tõttu suletud vaid ühel päeval.

Lapsevanemate jaoks oli probleemiks info vähesus ja kehv kommunikatsioon. Vanemad tundsid ka kooli poolset survet laps streigi ajaks koju jätta, mis omakorda tingis vajaduse lapsevanemal töölt eemale jääda või leida lapsele erandkorras hoidja. Pered väljendasid rahulolematust seoses streigiaeagne õppetöö korralduse või asendustegevuste vähesusega. Kõigile erivajadusega õppijatele ei sobi harjumuspärase õppetöö ja päevakorra muudatused. Samas pöördusid lapsevanemad sellesisuliste küsimustega suhteliselt vähe KOV-de poole, mis näitab, et ollakse harjunud pigem õppeasutustega otse suhtlema või ei olda teadlikud, et abi saamiseks võib ka KOV-ist abi paluda.

Omavalitsuste tegevus haridustöötajate streigi ajal:

- 80% vastanud KOV-dest haridustöötajate streigiga kaasnenud probleeme ei tunnetanud, kuna enam kui pooltes erivajadustega õppijatele mõeldud koolides toimus tavapärane õppetöö või koolid lahendasid ajutised streigiaeagsed muudatused iseseisvalt, sh kaasati vajadusel lisatööjõudu ning omavalitsustelt õppetöö ümberkorraldamise teemal abi ei palutud;
- 16% KOV-dest andis streigiga seoses peredele nõu või võimaldas tavalisest suuremas mahus tugiisiku teenust.

Küsitluse järeldused

- Haridustöötajate streigi aegne õppekorraldus ei olnud HEV õpilaste vaatest kõikides koolides ühtmoodi ega õpilaste erivajadustega arvestavalt teostatud;
- Pered tundsid vajadust täpsemate juhiste ja nõuannete järgi ning streigist tingitud õppetöö ümberkorraldused tekitasid ärevust ja stressi nii lastel kui nende pereliikmetel. Sellest võib järeldada, et paremini lahendatud info jagamine nii koolide kui KOV-de poolt oleks aidanud peredel harjumuspärasest erineva olukorraga paremini toime tulla;

- Streigiaegne HEV õpilaste õppetöö korraldus ja selleteemaline kommunikatsioon ei olnud üleriigiliselt ühtlaselt koordineeritud;
- 90% kõikidest vastanud koolidest jätkasid kas tavapärasest õppetööst, ajutiselt muudetud õppekorraldust või pakuti õpilastele koju jäämise asemel alternatiivseid tegevusi.
- Ligi kolmandik streigiga liitunud koolide lapsevanematest pidi leidma võimaluse streigi ajal enda töö ümberkorraldamiseks või võtma töölt vabu päevi ning pered tundsid koolide poolset survet laps streigi ajaks koju jätta, kuna koolid ei pakkunud ära jäänud õppetöö asemel alternatiivseid lahendusi;
- Tööülesannete täitmine osutus streigi ajal väljakutseks neile erivajadusega laste vanematele, kellel paluti lapsi streigi ajal kooli mitte tuua;
- Ligi 40% tööandjatest võimaldas streigi ajal paindlikumat töökorraldust, nt töötamine kodukontoris, töögraafiku muutmine vm.

Soovitused

Erivajadusega laste ja perede paremaks toetamiseks vajab streigi või muude analoogsete eriolukordade aegse õppetöö korraldamine ja hoiuteenuste tagamine selget plaani, juhiseid ja korraldust. On oluline, et nii haridusasutused kui omavalitsused jagaksid sarnast ja üheselt mõistetavat infot ning et pered saaksid kogu vajaliku info ühest kohast.

EPIKoja soovitused:

- Haridus- ja Teadusministeeriumil töötada analoogseteks olukordadeks välja tegevuskava, mis tagaks hariduse kättesaadavuse erivajadusega õpilastele. Sama oluline on kindlustada, et lastele ja peredele on tagatud vajalikud tugiteenused;
- Tagada piisav kommunikatsioon ja juhised seotud osapooltele – KOV-dele, koolidele, lapsevanematele;
- KOV-del olla kujunenud erilistes olukordades kaasatud ja tuge pakkuv nii õppeasutustele kui peredele. Jagada seotud osapooltele vajalikku ja asjakohast informatsiooni ning nõustamist;
- Kaardistada abivajajate ootused ja planeerida koostööd haridusasutuste ja peredega ning kindlustada vajalike tugiteenuste kättesaadavus erivajadustega lastele ja nende peredele;
- Õppeasutustel leida võimalus luua HEV õpilastele erisusi, jagada operatiivset ja abistavat infot õpilaste peredele, et ennetada ja vähendada tavapärasest erineva olukorra tõttu tingitud pingeid. Vajadusel kutsuda kokku lapsevanemate koosolek, tagamaks õige ja piisav kommunikatsioon. Oluline on koostöö KOV-ga, kindlustamaks vajalike tugiteenuste piisavas mahus kättesaadavus lapsele ja perele;
- Lapsevanematel soovitame eriliste olukordade tõttu tekkinud probleemide korral pöörduda kooli juhtkonna ja/või hoolekogu ning omavalitsuste haridusspetsialistide või lastekaitsetöötajate poole;
- Tööandjatele teeme soovitusi võimaldada vajadusel analoogsete eriolukordade ajal töötamiseks paindlikumaid lahendusi (nt muudatused töögraafikus, kodukontori võimalus vmt), lähtuvalt töötaja lapse erivajadusest.